

ŠTÁTNA
ŠKOLSKÁ
INŠPEKCIA

2021/2022

**STAV POSKYTOVANIA STAROSTLIVOSTI DEŤOM
VO VÝCHOVE A DODRŽIAVANIE DETSKÝCH A ĽUDSKÝCH
PRÁV V ŠPECIÁLNYCH VÝCHOVNÝCH ZARIADENIACH**

SPRÁVA Z TEMATICKEJ INŠPEKCIE

**KRITICKÝ
PRIATEĽ ŠKÔL
A ŠKOLSKÝCH
ZARIADENÍ**

Stav poskytovania starostlivosti deťom vo výchove a dodržiavanie detských a ľudských práv v špeciálnych výchovných zariadeniach – v diagnostických centrách, reedukačných centrách a liečebno- výchovných sanatóriách v školskom roku 2021/2022 v Slovenskej republike

TEMATICKÁ SPRÁVA

Mgr. Eva Polgáryová, PhD.
Ing. Adriana Vykydalová
Mgr. Alžbeta Štofková Dianovská
PaedDr. Monika Ružeková, PhD.

OBSAH

1 Hlavné zistenia	4
1.1 Základné údaje o kontrolovaných školách	4
2.1 Riadenie ŠVZ	7
2.2 Podmienky výchovy	10
2.3 Zistenia z priamych pozorovaní na komunitných stretnutiach a preventívnych aktivitách	11
2.4 Zistenia z riadeného rozhovoru s deťmi k dodržiavaniu detských a ľudských práv	12
2.5 Iné zistenia	12
2.6 Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov	13
3 ZÁVERY	13
4 ODPORÚČANIA A PODNETY	14
4.1 Odporúčania na úrovni špeciálnych výchovných zariadení	14
4.2 Odporúčania na úrovni zriaďovateľov	15
4.3 Odporúčania na úrovni systému	15
5 ZOZNAMY	16
5.1 Tabuľky	16
5.2 Grafy	16

1 HLAVNÉ ZISTENIA

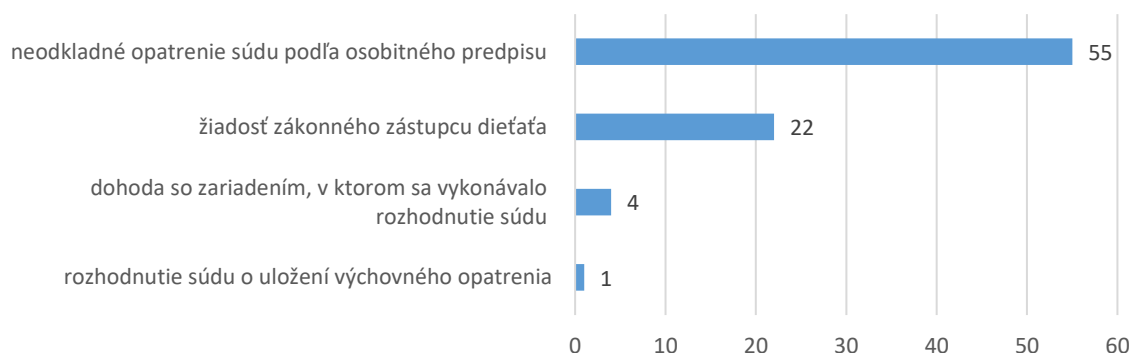
Cieľom tematickej inšpekcie bolo zistiť stav poskytovanej starostlivosti deťom vo výchove a dodržiavanie detských a ľudských práv v špeciálnych výchovných zariadeniach (ŠVZ). Predmetná školská inšpekcia sledovala cieľ prostredníctvom *dotazníkov* zadávaných riaditeľom ŠVZ, pedagogickým a odborným zamestnancom, *priameho pozorovania* na komunitných stretnutiach a preventívnych aktivitách, *rozhovorov* s vedúcimi pedagogickými zamestnancami, pedagogickými i odbornými zamestnancami a deťmi, *kontroly pedagogickej a ďalšej dokumentácie* ŠVZ.

1.1 Základné údaje o kontrolovaných školách

Štátna školská inšpekcia vykonala 15 tematických inšpekcií vo všetkých krajoch Slovenskej republiky, z toho v 3 diagnostických centrách¹ (DC), v 3 liečebno-výchovných sanatóriách² (LVS) a v 9 reedukačných centrách³ (RC). Kontrolované subjekty boli štátne (14), súkromné (1), 10 so sídlom v meste, 5 so sídlom na vidieku, všetky s vyučovacím jazykom slovenským. Dve RC⁴ mali 2 elokované pracoviská.

Kontrolované **diagnostické centrá** poskytovali diagnostickú, psychologickú, psychoterapeutickú, výchovno-vzdelávaciu starostlivosť **82 deťom** obidvoch pohlaví vo veku od 6 do 18 rokov. DC boli internátne s nepretržitou prevádzkou, so zriadenými diagnostickými skupinami a diagnostickými triedami, záchytnými oddeleniami, ktorých súčasťou boli karanténne miestnosti. Dĺžka pobytu detí v DC trvala nevyhnutne potrebný čas na stanovenie diagnostiky, spravidla od 3 do 6 mesiacov alebo trvania neodkladného a výchovného opatrenia. Deťom diagnostikovali primárne poruchy správania, ku ktorým boli často pridružené aj iné diagnózy, napr. vývinové poruchy učenia, poruchy aktivity a pozornosti, narušenú komunikačnú schopnosť a autizmus. Prijímanie detí do DC sa najčastejšie uskutočnilo na základe neodkladného opatrenia súdu podľa osobitného predpisu (67,1 %) (*Graf 1*).

GRAF 1 Dôvody prijímania detí do diagnostických centier (uvádzané v absolútnych hodnotách)

Kontrolované **reedukačné centrá** na základe výchovno-vzdelávacieho programu a individuálneho reedukačného programu poskytovali starostlivosť **318 deťom** obidvoch pohlaví samostatne, do veku 18 rokov s možnosťou predĺženia o jeden rok výchovu a vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie. RC boli internátne s nepretržitou prevádzkou, so zriadenými výchovnými skupinami, záchytnými oddeleniami, ktorých súčasťou boli karanténne miestnosti. Deťom boli diagnostikované poruchy správania, v niektorých prípadoch s mentálnym postihnutím, ku ktorým boli často pridružené aj iné

¹ DC, Slovinská 1, Bratislava; DC, Skalka 36, Lietavská Lúčka; DC, Ul. J. Jančeka 32, Ružomberok

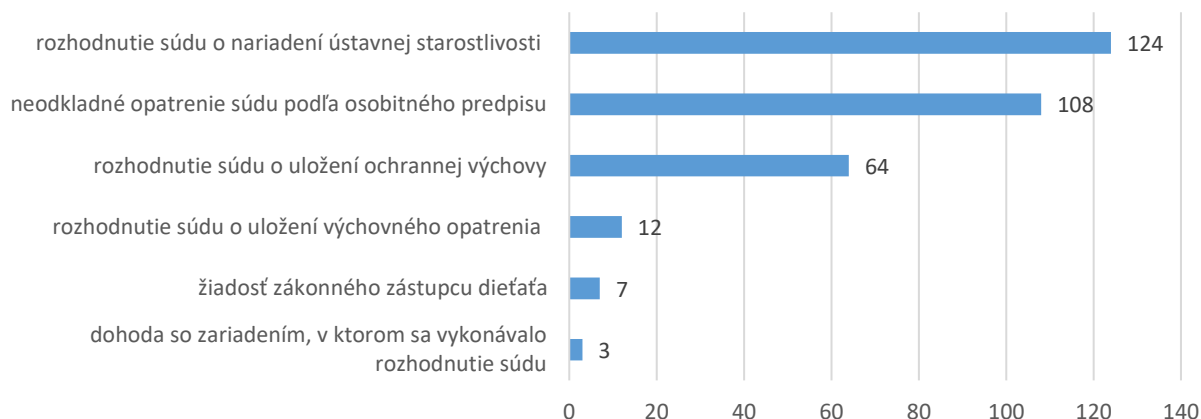
² LVS, Hrdličkova 21, Bratislava; LVS, Čakany 7; LVS, Ľubochňanska dolina 610, Ľubochňa

³ RC, Trstín 335; RC, Nám. kpt. Nálepku 613, Vrábľa; RC, Prílepká 6, Zlaté Moravce; RC, Chalmovská 679/1, Bystrica; RC, S. Kollára 51, Čerenčany; RC, Mierová 137, Tornaľa; RC, Nám. Š. Kluberta, Levoča; RC, Biele Vody 267, Mlynky; RC, Bankov 15, Košice;

⁴ RC, Nám. kpt. Nálepku 613, Vrábľa – súčasťou RC bola ŠZŠ, ktorá sídlila na elokovanom pracovisku; RC, Prílepká 6, Zlaté Moravce – RC malo zriadené jedno oddelenie pre nepľnoleté matky na elokovanom pracovisku;

diagnózy, napr. poruchy aktivity a pozornosti, vývinové poruchy učenia a iné. Ani jedno RC nemalo vytvorené oddelenie pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť a oddelenie pre deti s ochranným uzatvoreným režimom. Pričom vo všetkých RC zabezpečovali zvýšenú starostlivosť (podávanie liekov) deťom s narušeným psychosociálnym vývinom. Pred umiestnením do RC bolo iba 17,9 % detí na pobyte v diagnostickom centre. V čase inšpekcie v 6 RC⁵ bolo 15 detí na úteku, z nich 10 chlapcov a 5 dievčat. Prijímanie detí do RC sa najčastejšie uskutočnilo na základe rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti (38,9 %) a neodkladného opatrenia súdu podľa osobitného predpisu (33,9 %), ale nezanedbateľné je aj rozhodnutie súdu o uložení ochrannej výchovy (20,1%) (Graf 2).

GRAF 2 Dôvody prijímania detí do reedukačných centier (uvádzané v absolútnych hodnotách)

Kontrolované **liečebno-výchovné sanatória** poskytovali psychologickú, psychoterapeutickú starostlivosť a výchovu i vzdelávanie deťom s vývinovými poruchami učenia, s poruchami aktivity a pozornosti, u ktorých ambulantná starostlivosť **83 detí** do veku 15 rokov neviedla k náprave. LVS boli internátne s celoročnou prevádzkou, so zriadenými výchovnými skupinami. V prípade prijímania detí do LVS sa prijatie uskutočnilo v 80,7 % na základe žiadosti zákonného zástupcu dieťaťa (Tabuľka 1). Dĺžka pobytu v LVS trvá spravidla tri až dvanásť mesiacov.

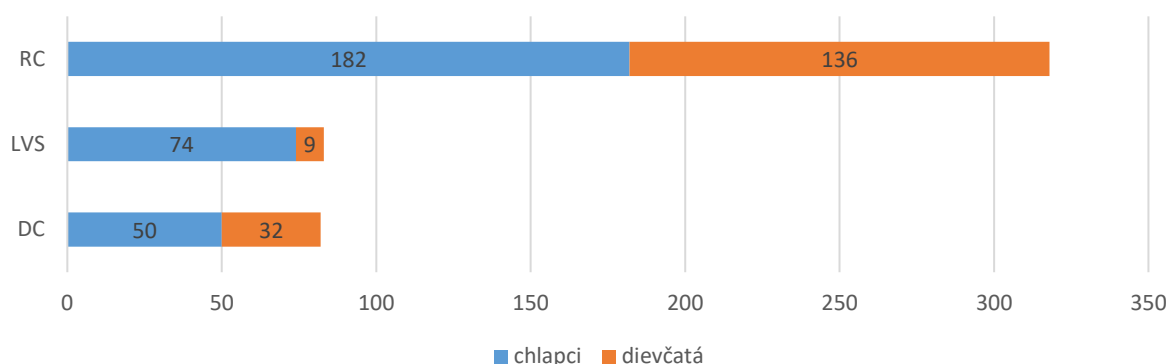
TABUĽKA 1 Dôvody prijímania detí do liečebno-výchovného sanatória

Deti boli prijaté do LVS na základe	Počet detí
a) žiadosti zákonného zástupcu dieťaťa	67
b) právoplatného rozhodnutia súdu o uložení výchovného opatrenia	16
spolu	83

Celkovo bolo v špeciálnych výchovných zariadeniach ku dňu inšpekcie 483 detí, z nich 82 v DC, 83 v LVS a 318 v RC (Graf 3).

⁵ RC, Mierová 137, Tornaľa; RC, S. Kollára 51, Čerenčany; RC, Biele Vody 267, Mlynky; RC, Nám. kpt. Nálepku 613, Vrábce; RC, Prílepská 6, Zlaté Moravce; RC, Nám. Š. Kluberta, Levoča

GRAF 3 Porovnanie počtu chlapcov a dievčat umiestnených v ŠVZ ku dňu inšpekcie

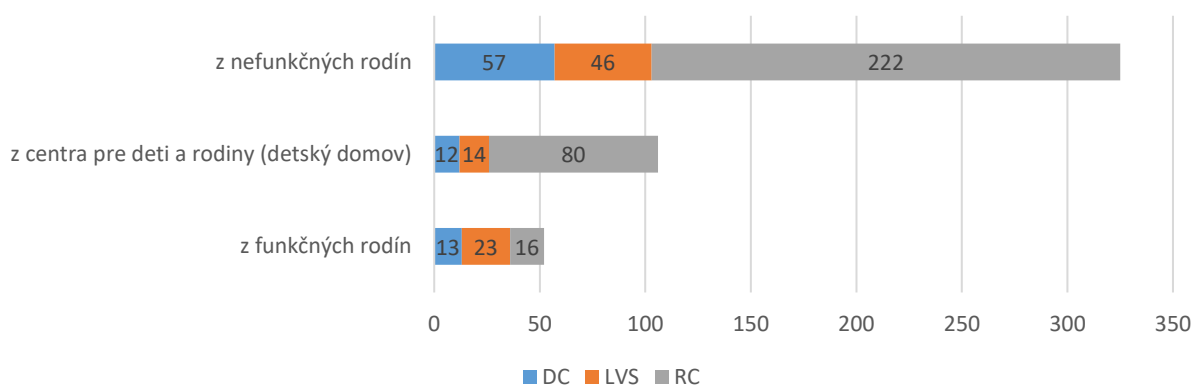
Vo všetkých ŠVZ bolo prevažné zastúpenie chlapcov. V DC bolo 60,9 % chlapcov, v LVS 89,2 %, v RC 57,2 % chlapcov. Z celkového počtu 82 detí v DC, 7 pochádzalo zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) a 12 z marginalizovanej rómskej komunity. Z celkového počtu detí umiestnených v ŠVZ tvorilo **34,2 % detí z MRK a 25,3 % detí zo SZP**, pričom väčšina týchto detí bola **umiestená v reedukačnom centre (Tabuľka 2)**.

TABUĽKA 2 Charakteristika a počet detí v kontrolovaných ŠVZ

Charakteristika a počet detí	Diagnostické centrá	Liečebno-výchovné sanatóriá	Reedukačné centrá	Spolu SZP/MRK
SZP	7	2	113	122
MRK	12	0	153	165
Celkový počet	82	83	318	483

Do ŠVZ sú deti umiestňované z rôznych krajov Slovenskej republiky. Vysoký počet detí pred umiestnením do niektorého zo ŠVZ pochádzalo z nefunkčných rodín, z centier pre deti a rodiny avšak alarmujúce je aj zistenie, že **10,8 % detí pochádzala z funkčných rodín (Graf 4)**. Dysfunkčnosť rodinného zázemia sa zrkadlí v dôvodoch, pre ktoré sa tieto deti ocitli v ŠVZ. Medzi najčastejšie dôvody pre ich umiestnenie patrilo záškoláctvo, drobné krádeže, poškodzovanie cudzej veci, úteky z domu, predčasný pohlavný život, napadnutie dospelého s vážnym ublížením na zdraví, sklon k závislostiam a kriminalita.

GRAF 4 Počet detí umiestnených v ŠVZ podľa rodinného prostredia

2.1 Riadenie ŠVZ

Koncepcia a rámec ŠVZ

Špeciálne výchovné zariadenia mali jasne sformulované vízie a realistické stratégie rozvoja so stanovenými cieľmi, kontrolovateľné, vypracované na základe SWOT analýzy, čo sa preukázalo predloženými koncepciami, okrem troch RC⁶, ktoré ich mali vypracované formálne, v mnohých častiach boli neaktuálne, absentovali v nich vízie a konkrétne koncepčné stratégie ďalšieho rozvoja reflektujúce reálne podmienky zariadenia.

Výchova v ŠVZ bola realizovaná prostredníctvom školských výchovných programov (ŠVP), ktoré zohľadňovali špecifické podmienky zariadení, umožňovali realizovať výchovu a reedukáciu v súlade s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania stanovenými školským zákonom. Súčasťou výchovných programov boli vypracované výchovné plány, ktoré vymedzovali vlastné ciele a poslanie výchovy, obsahovali tematické oblasti s určeným počtom hodín pre každú výchovnú skupinu a výchovné osnovy rozpracované v rozsahu ustanovenom výchovným štandardom. ŠVP boli prerokované v pedagogickej rade, verejne dostupné, okrem troch zariadení⁷.

Vnútný systém kontroly a hodnotenia

ŠVZ mali vypracovaný **vnútorný systém kontroly a hodnotenia**, ktorý zohľadňoval ich špecifiká, okrem jedného RC⁸, nebol vypracovaný. Ostatné ŠVZ ho mali rozpracovaný v troch oblastiach – hodnotenie výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov, hodnotenie pedagogických a odborných zamestnancov a hodnotenie školy, pričom najrozsiahlejšiu časť tvoril systém hodnotenia detí. S hodnotiacim systémom boli oboznámené deti, ich zákonní zástupcovia pri príchode do ŠVZ, zverejnený bol na nástenkách chodieb, s výnimkou RC⁹. Predložený hodnotiaci systém jedného RC¹⁰ bol s nedostatočne formulovanými pravidlami, bez konkrétneho bodového ohodnotenia jednotlivých kritérií pochvál a trestov, v malej miere prispieval k resocializácii detí a k vedomej pozitívnej zmene v ich správaní sa, možno hodnotiť za málo motivujúci. Cieľom hodnotenia správania bolo poskytnutie spätnej väzby dieťaťu o jeho správaní, posilňovanie sebaregulácie správania a jeho korekcia, motivácia dieťaťa k zmene správania, nová korektívna skúsenosť a zážitok z ocenenia, rozvíjanie citlivosti na to, čo je eticky a morálne prijateľné a čo neprijateľné. Úroveň správania dieťaťa sa vyjadrovala bodmi v rámci dennej komunity. Na hodnotení sa pravidelne podieľali učitelia, vychovávatelia, pomocní vychovávatelia a ostatní zamestnanci. Hodnotenie sa realizovalo vo všetkých oblastiach výchovnej a vzdelávacej činnosti. Každé dieťa dostávalo o bodovom hodnotení a zápisoch aktuálne informácie verejne pred celou skupinou. Pri uzatváraní celotýždenného hodnotenia spolupracovali vždy všetci pedagogickí a odborní zamestnanci, o čom viedli záznamy v *hodnotiacej knihe*.

Systém hodnotenia a kontroly zamestnancov bol realizovaný podľa plánu kontrolnej a hospitačnej činnosti vypracovaného na aktuálny školský rok. Kontrolnú činnosť vykonával riaditeľ zariadenia, zástupca riaditeľa zariadenia a vedúca vychovávateľka, okrem riaditeľov troch RC¹¹, ktorým chýbali záznamy z kontrol, analýza zistení, ako aj prijímanie opatrení, zároveň realizovanie kontrolnej činnosti nevedeli zdokladovať. V ostatných RC boli plány kontrolnej a hospitačnej činnosti vypracované vo všeobecnej rovine, formálne, informácie v nich boli neaktuálne, obsah a ciele nevychádzali z analýzy kontrolnej činnosti, chýbalo stanovenie konkrétnych úloh a termínov ich plnenia. Sporadicky boli prijímané opatrenia na zlepšenie kvality reedukačného a edukačného procesu. Takýto kontrolný systém možno považovať za málo efektívny bez predpokladu správneho smerovania výchovy a vzdelávania k adekvátnej kvalite, čo v mnohých prípadoch nekorelovalo s deklarovanými cieľmi

⁶ RC, Trstín 335; RC, Chalmovská 679/1, Bystričany; RC, Biele Vody 267, Mlynky

⁷ RC, Chalmovská 679/1, Bystričany; RC, Biele Vody 267, Mlynky; LVS, Hrdličkova 21, Bratislava;

⁸ RC, Námestie Š. Kluberta, Levoča

⁹ RC, Chalmovská 679/1, Bystričany

¹⁰ RC, Biele Vody 267, Mlynky

¹¹ RC, Bankov 15, Košice; RC, Námestie Š. Kluberta, Levoča; RC, Prílepská 6, Zlaté Moravce

v koncepčných zámeroch RC. V DC a LVS bola kontrolná činnosť plánovaná, premyslená, výsledky hospitačnej činnosti analyzované a kontrolované na zasadnutiach pedagogickej rady zariadení, na poradách úseku výchovy a pri individuálnych rozhovoroch riaditeľa so zamestnancami, kde boli prijaté opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov.

Väčšina ŠVZ viedla **dokumentáciu** detí komplexne, systematicky a prehľadne, osobné spisy obsahovali všetky potrebné prílohy, ktoré boli uložené v kancelárii sociálnej pracovníčky. Výnimku tvorili tri RC, pričom v jednom z nich¹² vo väčšine osobných spisov chýbali správy zo psychologickej a špeciálno-pedagogickej diagnostiky, v druhom¹³ chýbali rozhodnutia riaditeľky o prijatí žiaka do RC, ktoré riaditeľka nevydávala a v treťom¹⁴ chýbali informované súhlasy dotknutej osoby so spracovaným osobných údajov.

Proces reedukácie detí v DC a RC sa uskutočňoval prostredníctvom individuálnych reedukačných programov (IRP) a v LVS mali deti vytvorené individuálne vzdelávacie programy (IVP), tvorili súčasť dokumentácie, väčšina z nich bola vypracovaná po mesačnom adaptačnom pobyte v ŠVZ na základe psychologickej a špeciálno-pedagogickej diagnostiky, lekárskeho vyšetrenia a systematického pozorovania. Na ich vypracovaní spolupracovali vo väčšine ŠVZ psychologičky, vychovávatelia a učitelia. Nevýhodou pri tvorbe IRP jedného RC¹⁵ bolo, že nedisponovali psychológmi, čo malo dosah na ich obsah a ďalšieho RC¹⁶, že ich vypracovanie prebiehalo bez priamej participácie psychologičky. Analýzou obsahu boli zistené nedostatky v IRP piatich RC¹⁷. Predložené IRP mali nízku výpovednú hodnotu (neobsahovali rodinnú a zdravotnú anamnézu, školské anamnestické údaje, záznamy učiteľa, odporúčania z diagnostík, záznamy z prvého kontaktu v RC, kto a kedy hodnotenie vypracoval, podpis, chýbal dátum spracovania), neboli vypracované po uplynutí prvého mesiaca pobytu v zariadení, ich obsah nevychádzal z psychologickej a špeciálno-pedagogickej diagnostiky, nehodnotil proces adaptácie detí na pobyt v zariadení, navrhnuté ciele nekorešpondovali s cieľom reedukácie detí, uvedené boli len vstupné údaje bez stanovenia reedukačných stratégií a hodnotenia adaptačného pobytu.

Záujmová činnosť prebiehala vo všetkých ŠVZ, o ich činnosti viedli záznamy. Organizovali aktivity spoločenského, kultúrneho, športového, tvorivého charakteru, zapájali deti do projektov a súťaží.

Klíma a kultúra ŠVZ

Uplatňované systémy riadenia a kontroly v ŠVZ významne vplývali na kvalitu formovania kultúry zariadení a vytváranie vzájomných vzťahov v kolektívoch pedagogických a odborných zamestnancov. Z odpovedí anonymného dotazníka zadaného zamestnancom vyplynulo, že v **60,0 % ŠVZ¹⁸ prevláda uzavreté klíma**, ktorá je charakterizovaná nedôverou medzi zamestnancami, ich slabou angažovanosťou, formalizmom v riadení zariadení, odstupom riaditeľa od zamestnancov, pričom chod zariadení a jeho smerovanie bolo zamestnancom nejasné. Zamestnanci RC¹⁹ sa vyjadrili, že na svoje RC nie sú hrdí, ich pracovná morálka je veľmi nízka a chýba im pocit kolegiality a spolupráce, zároveň uviedli, že riaditeľ nie je pre nich príkladom, nedokáže oceniť ich prácu, vystupuje autokraticky a diktátorsky. Napriek tomu deti na základe riadeného rozhovoru, potvrdili, že prostredie, v ktorom sa nachádzajú u nich vyvoláva pocit bezpečia, pedagogickí zamestnanci s nimi zaobchádzajú dobre, deti

¹² RC, Prílepká 6, Zlaté Moravce

¹³ RC, Chalmovská 679/1, Bystričany

¹⁴ RC, Biele Vody 267, Mlynky

¹⁵ RC, Chalmovská 679/1, Bystričany

¹⁶ RC, S. Kollára 51, Čerenčany

¹⁷ RC, Nám. kpt. Nálepku 613, Vráble; RC, Chalmovská 679/1, Bystričany; RC, S. Kollára 51, Čerenčany; RC, Mierová 137, Tornaľa; RC, Biele Vody 267, Mlynky

¹⁸ RC, Mierová 137, Tornaľa; RC, S. Kollára 51, Čerenčany; RC, Bankov 15, Košice; RC, Biele Vody 267, Mlynky; RC, Chalmovská 679/1, Bystričany; LVS, Čakany 7; RC, Trstín 335; DC, J. Jančeka 32, Ružomberok; DC, Skalka 36, Lietavská Lúčka

¹⁹ RC, Biele Vody 267, Mlynky; RC, Chalmovská 679/1, Bystričany

im dôverujú, súčasne potvrdili dodržiavanie detských a ľudských práv, okrem jedného RC²⁰, kde sa deti vyjadrili, že sa v zariadení necítia dobre a bezpečne.

Poradným orgánom vedenia vo väčšine ŠVZ bola *spoluspráva* detí, prostredníctvom ktorej vyjadrovali svoje pocity, názory, záujmy, požiadavky, zároveň predkladali podnety a návrhy smerujúce k zlepšeniu fungovania ich života v zariadení. Jej cieľom bolo umožniť účinnú vzájomnú komunikáciu medzi deťmi a pedagogickými zamestnancami. Zástupcovia *spolusprávy* sa stretávali s vychovávateľom a ďalšími zamestnancami podľa vopred dohodnutých pravidiel. V štyroch ŠVZ nepracoval orgán *spolusprávy*, v prípade LVS²¹ bol dôvod nízky vek detí a v prípade RC²² bol dôvod mentálne postihnutie detí a v jednom RC²³ v aktuálnom školskom roku *spoluspráva* nevyvíjala žiadnu činnosť. V uvedených ŠVZ boli poradným orgánom riaditeľov pedagogická rada a metodické združenie. Vo všetkých ŠVZ mali deti možnosť vyjadriť svoje názory, postoje na komunitných stretnutiach, ktoré mali svoje pravidlá a rituály. Pravidlá komunity deti dobre poznali, boli dostupné na nástenkách.

Charakter komunitných stretnutí bol predovšetkým hodnotiaci a informačný. Väčšina ŠVZ vydávala časopis, obsah ktorého tvorili príspevky detí z výletov, rôznych spoločenských, športových akcií, pričom 40 % ŠVZ časopis nevydávalo, o svojich aktivitách informovali cez webové sídla. Aktuálne informácie o činnosti a dianí v zariadení neposkytovalo 33,3 % ŠVZ prostredníctvom webového sídla.

Služby, spolupráca ŠVZ s inými partnermi

V 15 ŠVZ pracovalo 333 pedagogických a odborných zamestnancov, z nich 16 vedúcich vychovávateľov, 157 vychovávateľov, 33 pomocných vychovávateľov, 66 nočných vychovávateľov, 17 sociálnych pracovníkov, 3 liečební pedagógovia, 24 psychológov a 17 zdravotných sestier. Vo všetkých ŠVZ výchovu detí v čase mimo vyučovania zabezpečovali **vychovávatelia** (pomocní aj noční vychovávatelia) na základe výchovných programov, popri priamej výchovnej činnosti viedli záujmovú činnosť, sledovali prospech a hodnotili správanie detí, vypracúvali ich charakteristiky pre potreby súdov a sociálnej kurately, vyhodnocovali výsledky výchovnej práce v pridelených skupinách a tiež viedli evidenciu finančných prostriedkov detí (mesačné vreckové) a ich šatstva. **Noční vychovávatelia** viedli deti k dodržiavaniu hygienických návykov a udržiavaniu poriadku v osobných veciach a na izbách. **Sociálne pracovníčky** zabezpečovali sociálno-právnu agendu, administratívnu stránku školskej dokumentácie a rozhodnutí, príjem a dislokáciu detí, kontakt a spoluprácu s kurátormi, centrami pre deti a rodiny, políciou a zákonnými zástupcami detí. Odborné psychologické služby deťom, pedagogickým zamestnancov i zákonným zástupcom detí poskytovali **psychológovia**, s výnimkou dvoch ŠVZ²⁴. Psychológovia v 86,7 % ŠVZ realizovali vstupné rozhovory a psychologickú diagnostiku detí, v DC a RC viedli a kompletizovali IRP, vypracovali komplexné záverečné správy o deťoch s odporúčaniami pre ďalšie výchovno-vzdelávacie postupy, uskutočňovali priame pozorovania správania detí vo výchovných skupinách a na vyučovacích hodinách. Vykonávali odborné intervencie, realizovali skupinovú a individuálnu prácu s deťmi, plánovali preventívne činnosti, podieľali sa tiež na príprave dieťaťa na ukončenie pobytu, na osamostatnenie. Súčasťou väčšiny ŠVZ boli aj **zdravotné sestry**, okrem troch zariadení²⁵, v ktorých zdravotnú starostlivosť poskytovali nekvalifikované zamestnankyne. Zdravotné sestry v 80,0 % ŠVZ zabezpečovali pravidelné preventívne prehliadky a vyšetrenia u odborných lekárov, podávali deťom lekármi predpísané lieky a v prípade ich ochorenia zabezpečovali ich izoláciu v izolačnej miestnosti s nepretržitou kontrolou ich zdravotného stavu. Okrem zdravotnej starostlivosti

²⁰ RC, Bankov 15, Košice

²¹ LVS, Čakany 7

²² RC, Trstín 335; RC, Nám. kpt. Nálepku 613, Vráble

²³ RC, Bankov 15, Košice

²⁴ LVS, Ľubochnianska dolina 610, Ľubochňa; RC, Chalmovská 679/1, Bystričany

²⁵ LVS, Ľubochnianska dolina 610, Ľubochňa – nezamestnávajú zdravotnú sestru; RC, Chalmovská 679/1, Bystričany – zdravotnú starostlivosť poskytovala skladníčka; RC, Trstín 335 – zdravotnú starostlivosť poskytovala pomocná vychovávateľka;

zdravotné sestry realizovali aj preventívne a vzdelávacie činnosti, o zdravotnom stave detí pravidelne informovali zamestnancov zariadení.

Riaditelia ŠVZ uviedli, že spolupracovali s poradenskými zariadeniami, príslušnými centrami pre deti a rodiny, špeciálnymi výchovnými zariadeniami, kuratelou a políciou. Spoluprácu so zákonnými zástupcami detí, pochádzajúcich z dysfunkčných rodín označili za problematickú, o svoje deti prejavovali sporadický záujem, niektorí si neplnili ani vyživovaciu povinnosť, čo v mnohých prípadoch riaditelia zariadení riešili trestným oznámením. Riaditelia zariadení sa snažili zapájať deti do aktivít miest, obcí, rôznych športových, kultúrnych podujatí, s výnimkou jedného RC²⁶.

2.2 Podmienky výchovy

Personálne podmienky

Riaditelia zariadení a vedúci zamestnanci spĺňali kvalifikačné predpoklady na výkon činností vedúceho pedagogického zamestnanca. V troch ŠVZ²⁷ sedem vychovávateľov nespĺňalo kvalifikačné predpoklady. V jednom RC²⁸ skladníčka pracovala ako zdravotníčka, v zariadení nepracoval ani jeden odborný zamestnanec a riaditeľka RC nevyužívala ani externé služby odborných zamestnancov.

Priestorové a materiálno-technické podmienky

ŠVZ boli situované v rôznych budovách, štyri²⁹ z nich sa nachádzali v priestoroch kaštieľa, postavené boli na pozemkoch s rozsiahlym parkom, ovocným sedom a zeleninovou záhradou. Ostatné zariadenia sa nachádzali na okraji mesta blízko lesa, lesoparku, v prímestskej rekreačnej zóne Košíc alebo v horskom prostredí Národného parku Veľká Fatra, čo umožňovalo deťom pobyt v zdravom lesnom prostredí. Viac ako 50 % zariadení prešlo čiastočnou rekonštrukciou vonkajších aj vnútorných priestorov, čo záviselo od rozpočtových možností zariadení. Niektoré RC mali značne opotrebované zariadenie izieb. Ani jedna budova RC neumožňovala zriadiť podľa potreby oddelenia pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť a zároveň oddelenie s ochranným uzatvoreným režimom, priestorové podmienky boli nevyhovujúce. Exteriér všetkých ŠVZ ponúkal možnosti na športové aktivity a relaxačno-oddychové činnosti podľa harmonogramu činností. Vnútorné priestory využívali v nadväznosti na plán výchovnej činnosti v sprievode pedagogických zamestnancov a pomocných vychovávateľov. Priestorové podmienky ostatných ŠVZ boli vyhovujúce, zodpovedali požiadavkám na realizáciu výchovného programu. Materiálno-technické vybavenie sa nachádzalo na primeranej úrovni, riaditelia ho obnovovali v závislosti od finančných možností.

Fyzickou kontrolou ochrannej miestnosti v RC a DC bolo zistené, že v jednom RC³⁰ nebolo zriadenie ochrannej miestnosti z dôvodu, že v danom čase nebolo jej zriadenie potrebné. V šiestich RC³¹ a dvoch DC³² boli zistené nedostatky, ktoré súviseli s požiadavkami na úpravu a vybavenie (*nefunkčné zvukové zariadenie na privolanie pedagogického zamestnanca; v miestnosti bolo porcelánové WC a umývadlo s pitnou vodou, čo nebolo z hľadiska bezpečnosti dieťaťa vyhovujúce; poškodenie podlahovej krytiny a obklad steny; jedna stena neupravená ako zelená tabuľa*) a s písomnými záznamami (*absencia údajov o čase vychádzok na čerstvom vzduchu mimo ochrannej miestnosti; nedodržanie rozsahu pobytu dieťaťa najmenej hodinu denne na čerstvom vzduchu mimo ochrannú miestnosť; záznamov o poskytnutí materiálu, literatúry na čítanie, vzdelávanie sa alebo inú činnosť; čas kontaktu s pedagogickým zamestnancom, psychológom; rozsah poskytnutej psychologickej,*

²⁶ RC, Chalmovská 679/1, Bystričany

²⁷ RC, Nám. kpt. Nálepku 613, Vrábľa; RC, Chalmovská 679/1, Bystričany; RC, Bankov 15, Košice

²⁸ RC, Chalmovská 679/1, Bystričany

²⁹ RC, Trstín 335; RC, Chalmovská 679/1, Bystričany; LVS, Čakany 7; RC, S. Kollára 51, Čerenčany

³⁰ RC, Námestie Š. Kluberta, Levoča

³¹ RC, Nám. kpt. Nálepku 613, Vrábľa; RC, Prílepsiá 6, Zlaté Moravce; RC, Chalmovská 679/1, Bystričany; RC, S. Kollára 51, Čerenčany; RC, Mierová 137, Tornaľa; RC, Biele Vody 267, Mlynky

³² DC, J. Jančeka 32, Ružomberok; DC, Skalka 36, Lietavská Lúčka

psychoterapeutickej, liečebno-výchovnej a zdravotnej starostlivosti; čas ukončenia pobytu dieťaťa; informácia komu bolo dieťa po ukončení pobytu odovzdané). Riaditelia RC zároveň uvádzali, že ochranná miestnosť slúžila ako karanténna miestnosť na izoláciu detí po návrate z nedovoleného prerušenia pobytu v RC alebo v čase COVID-19.

Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia

Problematiku bezpečnosti a ochrany detí pred sociálno-patologickými javmi mala väčšina zaradení spracovanú vo viacerých dokumentoch a smerniciach, s výnimkou dvoch RC³³, ktoré boli spracované neprehľadne a pre deti v málo zrozumiteľnom systéme, mnohé z uvedených informácií boli neaktuálne. S obsahom dokumentov ostatných ŠVZ boli deti oboznámené po príchode do zariadenia. Preventívne aktivity organizovali všetky zariadenia, čo bolo zrejme z predloženej dokumentácie. Riaditelia zariadení vydali školský poriadok, v dvoch ŠVZ³⁴, bez prerokovania na zasadnutí v pedagogickej rade a na zasadnutí rady výchovného zariadenia. Školské poriadky ŠVZ vymedzovali práva a povinnosti detí, ich zákonných zástupcov a pravidiel vzťahov medzi deťmi a pedagogickými zamestnancami, s výnimkou dvoch RC³⁵. V školskom poriadku boli taktiež zapracované podmienky udelenia výchovných opatrení, ktoré boli zamerané na motiváciu dieťaťa zlepšovať svoje správanie, ako aj podmienky uloženia ochranných opatrení, ktorých cieľom bolo predchádzať ohrozeniu zdravia dieťaťa vlastným nevhodným správaním. Z ich obsahu vyplynulo, že zahŕňali časť o bodovacom systéme s kritériami udeľovania plusových a mínusových bodov, s možnosťami získania výhod alebo udelenia sankcií, ktoré udeľovali, vyhodnocovali učitelia a vychovávatelia. Vnútny organizačný poriadok stanovoval organizáciu a režim dňa, pravidiel korešpondencie (listy, balíky), telefonického kontaktu a návštev, nástupu a ukončenia pobytu v ŠVZ, obsahoval informácie o starostlivosti detí počas pobytu, bezpečnostných opatreniach. Poskytovanie zdravotnej starostlivosti bolo deťom zabezpečené, okrem jedného RC³⁶, ktoré nevytvorilo personálne podmienky. Všetky ŠVZ poskytovali deťom mesačné vreckové, ktorého výška a vyplácanie bolo zaznamenané v evidencii vreckového výchovnej skupiny.

2.3 Zistenia z priamych pozorovaní na komunitných stretnutiach a preventívnych aktivitách

Školské inšpektorky vykonali priame pozorovanie na **35 komunitných stretnutiach a na 20 preventívnych aktivitách v ŠVZ**, s výnimkou jedného RC³⁷, aktivity neboli realizované z dôvodu prekonanej infekcie svrabu a ochorenia COVID-19.

Komunitné stretnutia (ranné, popoludňajšie, voľná tribúna, veľká komunita) vo všetkých ŠVZ mali hodnotiaci a informatívny charakter, spravidla ich viedli riaditelia zariadení za prítomnosti všetkých zamestnancov podľa vopred stanoveného programu s danou štruktúrou, zaužívanými postupmi a presne stanovenými pravidlami, rituálmi. Atmosféra na komunitných stretnutiach bola priateľská, deti boli na nich zvyknuté, tešili sa na rôzne formy odmen, ktoré mohli získať za svoje správanie. Riaditelia zariadení poskytovali všetkým deťom priestor na objasnenie príčin vyvolaných problémov a zlyhaní, na diskusiu, k vyjadreniu sebareflexie, pocitov, sebahodnotenia, ale nie všetky deti túto možnosť využili. Priestor na vyjadrenie svojich pocitov, myšlienok využili na výchovných skupinách so svojimi vychovávateľmi. Komunitné stretnutia končili spevom a blahoželaním oslávencom.

Preventívne aktivity v zariadeniach viedli psychológovia, špeciálni pedagógovia v kooperácii s pedagogickými zamestnancami. Skupinové preventívne aktivity sa realizovali v rámci špecifických predmetov *prevencia sociálno-patologických javov (PSP)* a *terapeuticko-korekčné cvičenia (TKC)*. Cieľom aktivít PSP bolo uvedomiť si vplyv sociálno-patologických javov, ich nebezpečenstvo

³³ RC, Chalmovská 679/1, Bystričany; RC, Biele Vody 267, Mlynky

³⁴ LVS, Hrdličkova 21, Bratislava; RC, Prílepká 6, Zlaté Moravce

³⁵ RC, Chalmovská 679/1, Bystričany; RC, S. Kollára 51, Čerenčany

³⁶ RC, Chalmovská 679/1, Bystričany

³⁷ RC, Chalmovská 679/1, Bystričany

a škodlivosť na zdravie detí, zároveň ich obsah bol zameraný aj na poskytnutie informácií s dôrazom na zdravý životný štýl s vytváraním príležitostí pre voľno-časové aktivity. Realizácia jednotlivých tém a aktivít z obsahu TKC bola zameraná na oblasti problémového správania a jeho korekciu, rozvíjanie emocionálnej inteligencie, rozvíjanie komunikačných schopností, osobnostný rozvoj, rozvíjanie sociálnych zručností a rovesníckych vzťahov. Deti pracovali v dvojiciach, skupinkách, ojedinele sa vyskytla situácia, kedy sa deti do aktivít nezapájali, boli pasívne. **Empatický a trpezlivý prístup pedagogických a odborných zamestnancov prispel k vytvoreniu priateľskej atmosféry**, čo umožnilo vtiahnuť aj tieto deti do aktivít a vzájomnej diskusie. K dispozícii mali rôzne pomôcky, obrázkové materiály. Na záver preventívnych aktivít psychologička v krátkosti rekapitulovala ich priebeh a deti mali možnosť vysloviť svoje pocity a názory z prežitých aktivít.

2.4 Zistenia z riadeného rozhovoru s deťmi k dodržiavaniu detských a ľudských práv

S cieľom zistiť úroveň dodržiavania detských a ľudských práv v ŠVZ, boli školskými inšpektormi vykonané riadené rozhovory so 189 deťmi. Na otázky reagovali deti jednoznačne, boli uvoľnené, svoje názory vyjadrovali bez obáv.

Na otázku „*Cítiš sa bezpečne a dobre v priestoroch zariadenia?*“ odpovedalo bez váhania 90,0 % detí. Deti, ktoré sa negatívne vyjadrili k danej otázke, ako dôvod uviedli, že sa im v zariadení nepáči, priestory sú neútulné, chýba im rodina, zažívali fyzické (bitky, facky, kopance strkanie) a psychické násilie (verbálne útoky, neustále kritizovanie, urážky, ponižovanie). Uviedli, že k násiliu najčastejšie dochádzalo vonku na dvore, na izbe, chodbe, v spoločenskej miestnosti, ale vždy iba vtedy, keď tam nebol vychovávateľ. **Svedkami niektorej formy násillia bolo 43,4 % detí a také iste percento sa aj zdôverilo vychovávateľovi s neprijemnými skúsenosťami.** Zároveň 72,5 % detí uviedlo, že prejavy nevhodného správania sa ihneď riešia dohovorom agresorovi zo strany vychovávateľov a v prípade, že dohovor nie je účinný, stiahnutím bodov agresorovi, problémy riešia následným ospravedlnením vo výchovnej skupine, ale aj na komunite. Prejavy nevhodného správania sa zamestnancov zariadenia voči deťom potvrdilo 8,5 % detí, no zároveň doplnili, že vychovávateľov vyprovokovali alebo ich fyzicky napadli, v inom prípade vychovávateľa zvýšili tón hlasu, ale deti si boli vedomé, že ich správanie bolo nevhodné a neadekvátne. Vo svojom voľnom čase si vyberá 65,1 % detí čo chce robiť, zároveň 26,0 % detí to vníma tak, že ich voľný čas sa riadi harmonogramom zariadenia, ale stále je možnosť dohody a výberu čo chcú robiť, len sa musia dohodnúť ako skupina. Pod neustálou kontrolou sa cítia 15,0 % detí, ktoré však vzápätí poznamenali, že dôvodom ich kontroly je sebapoškodzovanie. Všetky deti pociťovali voľnosť pri vyjadrení svojho názoru na komunitných stretnutiach, no vzápätí 40,0 % z nich uviedlo, že nie vždy mali záujem zaujať stanovisko k danému problému alebo k danej téme. Podľa vyjadrení 71,4 % detí, vychovávateľa s nimi dobre zaobchádzajú, ostatné deti uviedli, že to závisí od ich správania. Rodičia môžu deťom telefonovať, navštevovať ich, stretnutia sa uskutočňujú v priestoroch zariadenia, prípadne na určitý čas aj mimo zariadenia. Na prechádzky deti chodili po dohode s členmi výchovnej skupiny a vychovávateľkami v závislosti od počasia. Po vyučovaní sa najčastejšie venovali činnostiam podľa určeného harmonogramu, športovým aktivitám, záujmovým činnostiam a domácim prácam. Takmer všetky deti vyjadrili spokojnosť s poskytovanou zdravotnou starostlivosťou v zariadení, pričom najčastejšie im bolo poskytnuté bežné lekárske vyšetrenie a preventívne prehliadky a 15,3 % detí bola privolaná rýchla záchranná služba z dôvodu úrazu pri športe (zlomená noha, ruka, úraz hlavy). Väčšina detí navštevuje rovnaký typ školy, do akej chodili aj pred prijatím do ŠVZ.

2.5 Iné zistenia

Školskému inšpekčnému centru v Banskej Bystrici bola odstúpená žiadosť Generálnej prokuratúry SR v Bratislave, ktorej predmetom bolo zistenie úrovne poskytovanej starostlivosti maloletým deťom v RC Čerenčany s osobitným dôrazom na udalosti, ktoré predstavovali ohrozenie života a zdravia maloletých v umiestnenom zariadení. V rámci výkonu tematickej inšpekcie školská inšpekcia prešetrila dané udalosti dňa 08.03.2022. Z riadeného rozhovoru s riaditeľkou ŠVZ, vedúcim vychovávateľom,

psychologičkou, zdravotnou sestrou a z analýzy príslušnej dokumentácie zariadenia vyplynulo, že všetky tri mimoriadne udalosti ohrozujúce zdravie a život maloletých sa uskutočnili, boli prešetrované vedúcimi pedagogickými zamestnancami a kriminálnou políciou. Výskyt šikanovania a iných nežiadúcich prejavov v správaní potvrdili deti v dotazníku a zároveň potvrdili aj osobnú skúsenosť so sexuálnym násilím. Skutky boli riadne a včas prešetrované, čo preukázala príslušná dokumentácia a vzhľadom na ich závažnosť bezodkladné oznámenie kriminálnej polície. Vedenie zariadenia prijalo adekvátne interné opatrenia s cieľom, aby sa podobné činy v zariadení neopakovali. Z predloženej dokumentácie psychologičky vyplynulo, že všetkým obetiam násilných činov i dieťaťu s ťažkými psychiatrickými zdravotnými problémami pokúšajúceho sa o samovraždu poskytovala priebežné individuálne psychologické poradenstvo so zameraním na zabránenie prehlbovania traumatizácie, na rast pozitívneho sebahodnotenia, na znižovanie frustračnej tolerance, zvládanie záťažových situácií, abreaktívne cvičenia, rady na efektívne spôsoby predchádzania sebaopoškodzovacích tendencií, na získavanie sociálnych zručností v interpersonálnych vzťahoch, psychoterapie na zlepšenie kvality života, čo aj písomne zdokumentovala. Mnohé prípady a ďalšiu intervenciu pravidelne konzultovala s pedopsychiatričkou z Rimavskej Soboty. **Vzhľadom na enormný nárast prijímaných detí s ťažkými psychickými, psychiatrickými a ďalšími zdravotnými problémami si situácia vyžaduje zriadenie oddelenia s ochranným režimom a oddelenia so zvýšenou zdravotnou starostlivosťou, čím by sa zvýšil počet pedagogických zamestnancov a posilnila by sa bezpečnosť nielen detí, ale i všetkých zamestnancov RC, ktorých bezpečie, zdravie sú často ohrozované, o čom svedčí podanie trestného oznámenia za napadnutie psychologičky. O zriadení uvedených oddelení rokovali riaditelia RC s MŠVVaŠ SR v rámci rokovaní členov Združenia špeciálnych škôl a školských zariadení Slovenskej republiky niekoľkokrát, ale neúspešne.**

2.6 Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

ŠŠI na základe vykonaných inšpekcií a ich zistení, s ohľadom na závažnosť nedostatkov a porušení všeobecne záväzných právnych a rezortných predpisov uplatnila odporúčania, uložila opatrenia alebo riaditeľom kontrolovaných subjektov uložila prijať opatrenia s cieľom skvalitniť podmienky výchovy v ŠVZ. Zriaďovateľov dvoch ŠVZ³⁸ upozornila na nedostatky, ktorých riešenie patrí do ich kompetencie.

3 ZÁVERY

Kontrolované špeciálne výchovné zariadenia poskytovali diagnostickú, psychologickú, psychoterapeutickú, reedukačnú, výchovno-vzdelávaciu starostlivosť 483 deťom oboch pohlaví vo veku od 6 do 18 rokov s možnosťou predĺženia o jeden rok, vrátane prípravy na povolanie. Deti boli do ŠVZ umiestňované z rôznych krajov SR. Do DC bolo najčastejšie prijatých 67,1 % detí na základe neodkladného opatrenia súdu podľa osobitného predpisu, do RC 38,9 % detí na základe rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti a do LVS 80,7 % detí na základe žiadosti zákonného zástupcu dieťaťa. Ani jedno RC nemalo vytvorené oddelenie pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť a oddelenie pre deti s ochranným uzatvoreným režimom. Pričom vo všetkých RC zabezpečovali zvýšenú starostlivosť (podávanie liekov) deťom s narušeným psychosociálnym vývinom. Pred umiestnením do RC bolo iba 17,9 % detí na pobyte v diagnostickom centre. V čase inšpekcie v 6 RC bolo 15 detí na úteku, z nich 10 chlapcov a 5 dievčat. Vo všetkých zariadeniach bolo nadmerné zastúpenie chlapcov, tvorilo ich 63,3 %. Až 67,3 % detí pochádzalo z dysfunkčných rodín. Dysfunkčnosť rodinného prostredia spôsobila príčiny ich zlyhávania, najčastejšie sa jednalo o záškoláctvo, drobné krádeže, poškodzovanie cudzej veci, úteky z domu, predčasný pohlavný život, napadnutie dospelého s vážnym ublížením na zdraví, sklon k závislostiam a kriminalita.

³⁸ RC, Chalmovská 679/1, Bystričany; RC, Biele Vody 267, Mlynky

Väčšina ŠVZ (80,0 %) mala jasne formulovanú víziu a stratégiu rozvoja s prihliadnutím na reálne podmienky zariadenia. Výchovné programy umožňovali realizovať výchovu a vzdelávanie v súlade s princípmi a cieľmi školského zákona.

Vnútorňý systém kontroly a hodnotenia mali spracovaný v troch oblastiach, pričom najrozsiahlejšiu časť tvoril systém hodnotenia detí, s výnimkou jedného RC. Systém hodnotenia a kontroly zamestnancov nebol realizovaný v 20,0 % RC, v ostatných zariadeniach plán kontrolnej a hospitačnej činnosti bol vypracovaný vo všeobecnej rovine, informácie boli neaktuálne, obsah a ciele nevychádzali z analýzy kontrolnej činnosti, chýbalo stanovenie konkrétnych úloh a termínov ich plnenia. Sporadicky boli prijímané opatrenia na zlepšenie kvality reedukačného a edukačného procesu. Takýto kontrolný systém možno považovať za málo efektívny bez predpokladu správneho smerovania výchovy a vzdelávania k adekvátnej kvalite, čo v mnohých prípadoch nekorelovalo s deklarovanými cieľmi v koncepčných zámeroch RC. V dokumentácii 20,0 % RC chýbali správy zo psychologického, špeciálnopedagogického vyšetrenia, rozhodnutia o prijatí detí do RC, informované súhlasy dotknutej osoby so spracovaním osobných údajov. Súčasťou dokumentácie boli aj IRP, pričom v dvoch zariadeniach sa na ich vypracovaní nepodieľali psychológovia, čo malo dosah na ich obsah. Analýzou ich obsahu sa potvrdili nedostatky v tretine zariadení. IRP mali nízku výpovednú hodnotu, neboli vypracované po uplynutí prvého mesiaca pobytu v zariadení, ich obsah nevychádzal z psychologickkej, špeciálnopedagogickej diagnostiky, nehodnotil proces adaptácie detí na pobyt v zariadení, navrhnuté ciele nekorešpondovali s cieľmi reedukácie detí.

Na základe odpovedí anonymného dotazníka zadaného zamestnancom vyplynulo, že v 60,0 % ŠVZ prevláda uzavretá klíma, ktorá je charakterizovaná nedôverou medzi zamestnancami, odstupom riaditeľa od zamestnancov, pričom chod zariadení a jeho smerovanie bolo zamestnancom nejasné. Napriek uvedenému 90,0 % detí v riadenom rozhovore vyjadrili pocit bezpečia v zariadení. V 15 ŠVZ chýbali odborní a pedagogickí zamestnanci, riaditelia sa vyjadrili, že personálne zabezpečenie je nepostačujúce vzhľadom na narastajúce špecifické potreby umiestnených detí, narastá počet detí s psychiatrickými diagnózami, ktoré si vyžadujú zabezpečenie adekvátnej a nepretržitej starostlivosti. V troch zariadeniach poskytovali zdravotnú starostlivosť nekvalifikované zamestnankyne, sedem vychovávateľov nespĺňalo kvalifikačné predpoklady. Materiálno-technické vybavenie bolo na primeranej úrovni, riaditelia ho obnovovali v závislosti od finančných možností. Priestorové podmienky umožňovali realizovať výchovu a reedukáciu, avšak fyzickou kontrolou ochrannej miestnosti sa zistili nedostatky v šiestich zariadeniach, ktoré súviseli s jej požiadavkami na úpravu i vybavenie a písomnými záznamami. Negatívnym zistením bolo nezriadenie ochrannej miestnosti v jednom RC, čím neboli vytvorené podmienky na ochranu a upokojenie dieťaťa v prípadoch výskytu správania, ktorým by ohrozovalo zdravie a život seba alebo iných osôb. Aplikované reedukačné, terapeutické a korektívne postupy vo väčšine prípadov podporovali zmenu správania a konania detí, smerovali k spoločensky akceptovaným formám a prejavom správania v bežnom živote a navráteniu do spoločenského prostredia. Vo väčšine zariadení boli vytvorené podmienky na dodržiavanie detských a ľudských práv.

4 ODPORÚČANIA A PODNETY

4.1 Odporúčania na úrovni špeciálnych výchovných zariadení

- Zefektívniť kontrolný systém prijímania adekvátnych opatrení a následne kontrolovať ich akceptovanie.
- Vytvoriť *spolusprávu* ako poradný orgán riaditeľa ŠVZ, zaangažovať ich členov do predkladania návrhov smerujúcich k zlepšeniu kvality života v zariadení.
- Predchádzať účinnými opatreniami násiliu medzi deťmi, pravidelne monitorovať výskyt negatívnych prejavov správania sa jednotlivcov a aktívne ich zapájať do rozboru dosahov ich konania.

- Prepracovať podmienky použitia ochrannej miestnosti na základe aktuálnych právnych predpisov vrátane štruktúry záznamu o priebehu ich použitia.
- Zabezpečiť deťom, ktoré neabsolvovali pobyt v diagnostickom centre, psychologické a špeciálnopedagogické vyšetrenie v spolupráci s poradenským zariadením ako východisko pre IRP.
- Zabezpečiť hlavný podiel psychológov na vypracovaní IRP deťom a formulovať v nich adekvátne ciele reedukácie smerujúce k zmene spoločensky neprijateľných prejavov správania, IRP vypracovať podľa odporúčanej štruktúry.
- Analyzovať príčiny uzavretej klímy a prijať opatrenia na jej zlepšenie.

4.2 Odporúčania na úrovni zriaďovateľov

- Zabezpečiť dostatočné finančné prostriedky na vytváranie pracovného miesta psychológa, liečebného pedagóga, zdravotnej sestry.

4.3 Odporúčania na úrovni systému

- Iniciovať zavedenie systému kmeňových Centier pre deti a rodiny (CDR). Princíp by spočíval v stanovení kmeňových CDR, ktorý by dieťaťu garantoval výchovu a vzdelávanie do jeho dospelosti. V prípade umiestnenia dieťaťa do reedukačného centra (RC) by naďalej zastrešoval jeho ústavnú starostlivosť, aby dieťa po ukončení reedukačného procesu v RC malo možnosť návratu do CDR.
- Vydať v spolupráci s VÚDPaP usmernenie k realizácii procesu diagnostiky detí, ktorí neboli pred prijatím do RC klientmi diagnostického centra (závery diagnostiky sú nevyhnutné k vytváraniu IRP každému dieťaťu po uplynutí mesačného pobytu v RC vykonanej na tento účel spravidla diagnostickým centrom).
- Zabezpečiť viacrezortné rokovanie zástupcov MŠVVaŠ SR, MV SR, MPSVaR SR o zvýšení stravnej normy v RC, normatívu na dieťa v RC.
- Zabezpečiť viacrezortné rokovanie zástupcov MŠVVaŠ SR, MV SR, MPSVaR SR a GP SR z dôvodu zaraďovania a prijímania detí do RC.
- Vzhľadom na to, že väčšina detí je zaraďovaná a prijímaná do RC na základe rozhodnutia súdu, spoločne prehodnotiť (MŠVVaŠ SR, MV SR, MPSVaR SR a GP SR) efektívnosť minimálnej dĺžky pobytu dieťaťa v trvaní 6 mesiacov v RC (dĺžka pobytu je nepostačujúca, iba diagnostika v RC trvá 2 – 3 mesiace, ostatný čas na efektívnu realizáciu IRP je krátky).
- Zabezpečiť možnosť zriaďovať v RC oddelenie s ochranným uzatvoreným režimom z dôvodu zákazu umiestňovania detí s uloženou ochrannou výchovou³⁹ do oddelenia s otvoreným režimom a náležite navýšiť počet pomocných a nočných vychovávateľov v súlade s prílohou príslušnej vyhlášky.
- Zabezpečiť finančné prostriedky na zriadenie oddelenia s ochranným režimom a oddelenia so zvýšenou zdravotnou starostlivosťou.

³⁹ Do RC s ochranným uzatvoreným režimom sa prijímajú len deti s uloženou ochrannou výchovou na základe rozhodnutia súdu (§ 102 Trestného zákona v znení neskorších predpisov).

5 ZOZNAMY

5.1 Tabuľky

TABUĽKA 1 Dôvody prijímania detí do liečebno-výchovného sanatória.....	5
TABUĽKA 2 Charakteristika a počet detí v kontrolovaných ŠVZ.....	6

5.2 Grafy

GRAF 1 Dôvody prijímania detí do diagnostických centier	4
GRAF 2 Dôvody prijímania detí do reedukačných centier.....	5
GRAF 3 Porovnanie počtu chlapcov a dievčat umiestnených v ŠVZ ku dňu inšpekcie.....	6
GRAF 4 Počet detí umiestnených v ŠVZ podľa rodinného prostredia	6